

НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК КАЗАХСТАНА

**КРЕДИТТИК НАРЫҚ ӨЛШЕМДЕРІНІҢ ЖАЙ-
КҮЙІ ЖӘНЕ БОЛЖАМЫ**

**2016 ЖЫЛҒЫ 2-ТОҚСАНДА ЕКІНШІ
ДЕҢГЕЙДЕГІ БАНКТЕРДІ ЗЕРТТЕУ**

НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК КАЗАХСТАНА

2-тоқсан үшін кредиттік нарық бойынша банктердің пікіртерімін ҚР Ұлттық Банкі 2016 жылғы шілдеде жүргізді. Талдау қорытындылары 33 екінші деңгейдегі банктің тоқсан сайынғы зерттеу нәтижелері бойынша дайындалды.

Зерттеу нәтижелері өлшемнің ұлғаюын (жұмсаруын) атап өткен респонденттердің үлесі және оның азаюын (қатаюын) атап өткен респонденттер үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы жинақталады. Оң мәні өлшемнің өсу (жұмсару) үрдісін, теріс мәні – төмендеуін (қатаюын) куәландырады. Мысалы, кредиттерге сұраныстың өзгеруі ұлғаюын атап өткен респонденттердің үлесі және оның азаюын атап өткен респонденттер үлесі арасындағы айырма ретінде есептеледі. Нәтижелерді есептеудің барынша толық әдістемесі және банктерге арналған сұраунаманың өзі ҚР Ұлттық Банктің интернет-ресурсына «Қаржылық тұрақтылық» бөлімінде жарияланған:

<http://www.nationalbank.kz/?docid=814&switch=russian>.

Қаржылық тұрақтылық және тәуекелдер департаменті

Резюме

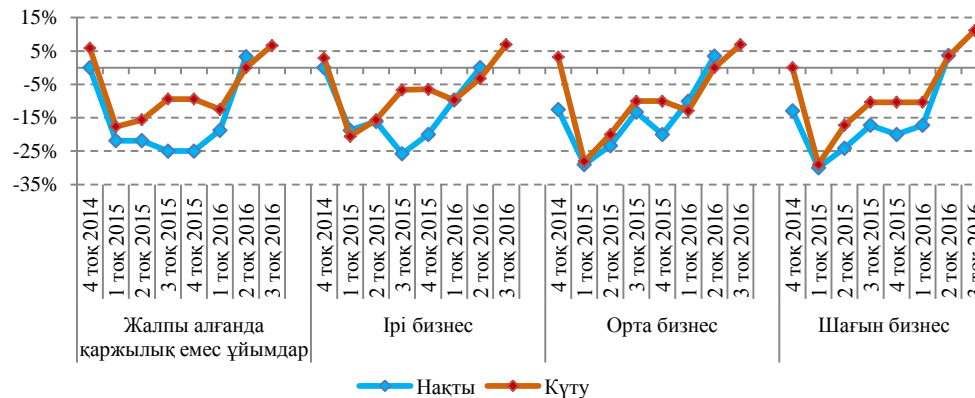
- 2016 жылғы 3-тоқсанда банктер пайыздық мөлшерлемелердің төмендеуі арқылы, негізінен кредиттік нарықтың барлық бөліктерінде кредиттік саясаттың жұмсаруын жоспарлайды. Осы уақытта кредиттік тәуекелдің жоғары деңгейінің сақталуына байланысты кредиттеудің бағалық емес талаптары, ең алдымен барлық корпоративтік қарыз алушылар үшін қалыпты түрде қатаң болып қалуын байқатады.
- Банктер кредиттік нарықтың барлық бөліктерінде, әсіресе корпоративтік секторда сұраныстың одан әрі артуын күтеді.
- Банктер 2016 жылғы 3-тоқсаннан бастап ірі және кейбір орташа банктер өздерінің қызметін кепілсіз қарыздар нарығында жедел айналымдылыққа байланысты едеуір жандандыратындығын болжамдап отыр. Осының аясында қамтамасыз етілген кредиттер, оның ішінде ипотекалық және авто кредиттер белсенді түрде дамымайды.
- Банктер ішкі қаржы нарықтарында қорландыру талаптарының жақсаруы арқасында кредиттер (ипотекалық және авто кредиттерден басқа) бойынша пайыздық мөлшерлемелердің төмендеу үрдісін бәсекелестіктің және кредиттеуді қолдаудың мемлекеттік бағдарламаларының өсуін атап өтті.
- Банктердің пікірі бойынша, қаржы нарығындағы ахуалды тұрақтандыру банктердің кредиттеу ниетін қалпына келтірді, ал кредиттеу талаптарын жұмсарту қарыз алушылар тарапынан шағын бизнес секторында барынша байқалып отырған сұранысты жандандырды.
- Макроэкономикалық көрсеткіштердің баяулауы және қолайсыз сыртқы экономикалық талаптар аясында корпоративтік қарыз алушылардың бағалық емес талаптары қалыпты қатаң деңгейде сақталып отыр, бұл банктердің пікірі бойынша қарыз алушылардың тұрақты емес қаржылық жағдайына байланысты.

I. Корпоративтік секторды кредиттеу нарығы

2016 жылғы 2-тоқсанда банктер қорландыру, сондай-ақ бизнестің іскерлік белсенділігін маусымдық қалпына келтіру талаптарының жақсаруын атап өтті. Нәтижесінде банктердің 1-тоқсанда мәлімдеген оң болжамдары іске асырылды, атап айтқанда, пайыздық мөлшерлемелердің төмендеуі, кредиттік саясатты қатаңдатудың тоқтата тұруы (1-график), қарыз алушылар тарапынан сұраныстың едәуір өсуі (2-график), банктер арасында бәсекелестіктің өсуі байқалды. Тұтастай алғанда банктер кредиттік саясаттың, әсіресе шағын бизнеске қатысты жұмсаруын атап өтті. Кредиттік саясаттың жұмсаруына кепілдік қамтамасыз ету құнының өзгеру тәуекелін және экономиканың құлдырау саясатын қоспағанда, барлық факторлардың жақсаруы ықпал етті (3-график). Мемлекеттік бағдарламалар шағын және орта бизнесті жеңілдікпен берілген пайыздық мөлшерлемелер бойынша кредиттеуді қолдауды жалғастырды. Осы уақытта банктер бизнестің іскерлік белсенділігінің макроэкономикалық тәуекелдердің сақталуына орай шектелген болып қалып отырғандығын атап өтті. Атап айтқанда, барынша қолайсыз ахуал ұлттық валютаның әлсіреуі нәтижесіне сауда секторындағы импортер компаниялар үшін қалыптасты.

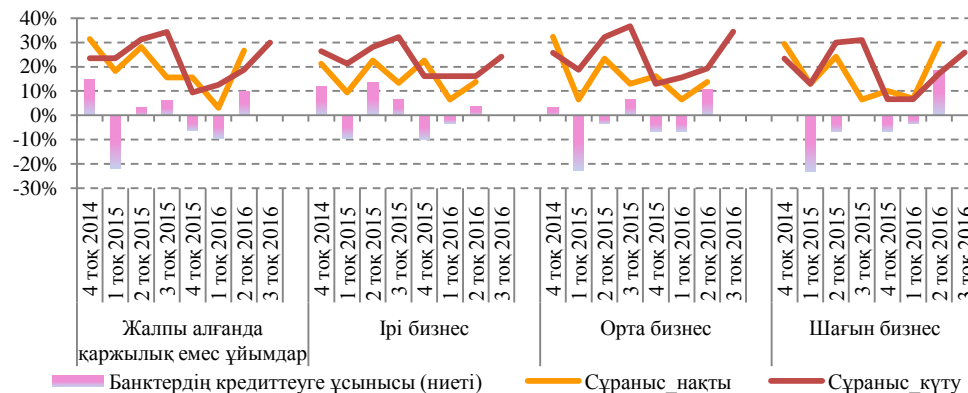
Тұтастай алғанда қаржы нарығындағы ахуалды тұрақтандыру банктердің кредиттеу ниетін қалпына келтірді және қарыз алушылар тарапынан сұраныс жанданды, шағын бизнес секторында барынша байқалды: өсу 1-тоқсанды зерттеу барысында айтылған болжамнан асып кетті. Осы уақытта ұзақмерзімді қорландырудың сақталып отырған дефициті банктердің негізгі қаражатты қаржыландыруын шектейді. Қарыз алушылардың негізгі сұратуы айналым қаражатына арналған кредиттерге шоғырландырылды (4-график).

1-график. Кредиттік саясаттың кредиттеу субъектілеріне қатысты өзгеру индекстері

Сұрақтар: 1. Соңғы 3 айда сіздің кредиттеу субъектілері бойынша кредиттік саясатыңыз өзгеріске ұшырады ма? 2. Сіздің пікіріңіз бойынша, соңғы 3 айдың ішінде кредиттік саясат өзгеріске қалай ұшырайды?

2-график. Кредиттік ресурстарға ұсыныс пен сұраныстың өзгеру индекстері, респонденттердің %-ы

Сұрақтар: 1. Соңғы 3 айда қарыз алушылар тарапынан кредиттерге сұраныс қалай өзгерді? 2. Сіздің банктің өткен 3-тоқсан үшін кредиттеу субъектілеріне қатысты кредиттер беру ниетінің өзгеруін қалай бағалайсыз? 3. Сіздің пікіріңіз бойынша, келесі 3 айда сіздің банктің кредиттеу субъектілеріне қатысты кредиттерге сұранысы қалай өзгереді?

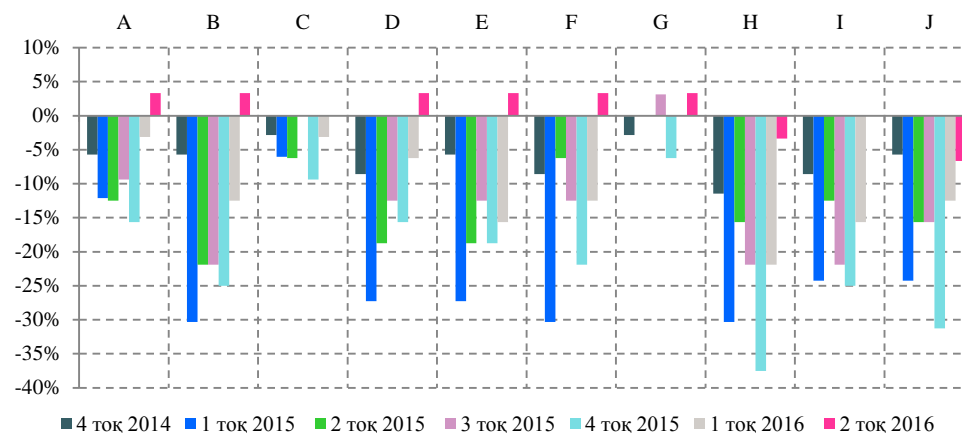
Банктердің 3-тоқсандағы кредиттерге сұранысының серпініне қатысты күтулері 2-тоқсандағы күтулермен салыстырғанда неғұрлым позитивті болды: банктердің 33%-ы сұраныстың өсуі күтеді, ал 2-тоқсанда осы көрсеткіш 25%-ды құрады.

Жалпы алғанда банктер 3-тоқсанда кредиттер бойынша пайыздық мөлшерлемелердің төмендеуі есебінен кредиттік саясаттың одан әрі жұмсаруын күтеді (5-график).

Корпоративтік қарыз алушылардың кредиттеудің бағаға жатпайтын талаптары макроэкономикалық көрсеткіштерінің жоғары емес серпіні және қолайсыз сыртқы экономикалық талаптар аясында компаниялардың қаржылық жағдайының орнықсыз болуы салдарынан қалыпты қатаң болып қалады (6-график).

Жалпы алғанда кредит саясаты индекстерінің серпіні банктердің қалыптасқан экономикалық талаптарға бейімделгенін растайды. Банктердің ортамерзімді перспективада қарыз алушылардың қаржылық жағдайына және кредиттік қамтамасыз етуге қойылатын қалыпты қатаң талаптарды сақтай отырып пайыздық мөлшерлемелерді төмендетуге дайындығы банктердің кредиттік портфелінің сапасы үшін зиян келтірмей кредиттік белсенділікті біртіндеп қалпына келтіру үшін алғышарттарды жасайды.

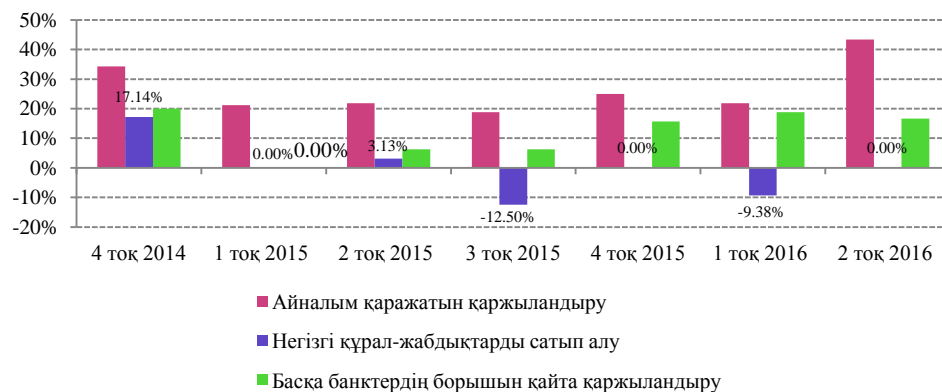
3-график. Жекелеген факторлардың банктердің кредиттік саясатының өзгеруіне ықпалы

A - Капиталдың сыртқы нарықтары; B - Капиталдың ішкі нарықтары; C - Акционерлердің қаражаты; D – Өтімділік көрсеткіштерінің өзгеруі; E - Клиенттердің депозиттеріне қолжетімділік және құны; F - ҚР Ұлттық Банкімен операциялар бойынша құралдарға қолжетімділік; G – Басқа банктер тарапынан бәсекелестік; H – Жалпы экономикалық күтулер (өсу/құлдырау); I - Экономиканың сол немесе өзге саласындағы тәуекел профилінің өзгеруі; J – Кепілмен қамтамасыз ету құнының өзгеру тәуекелі.

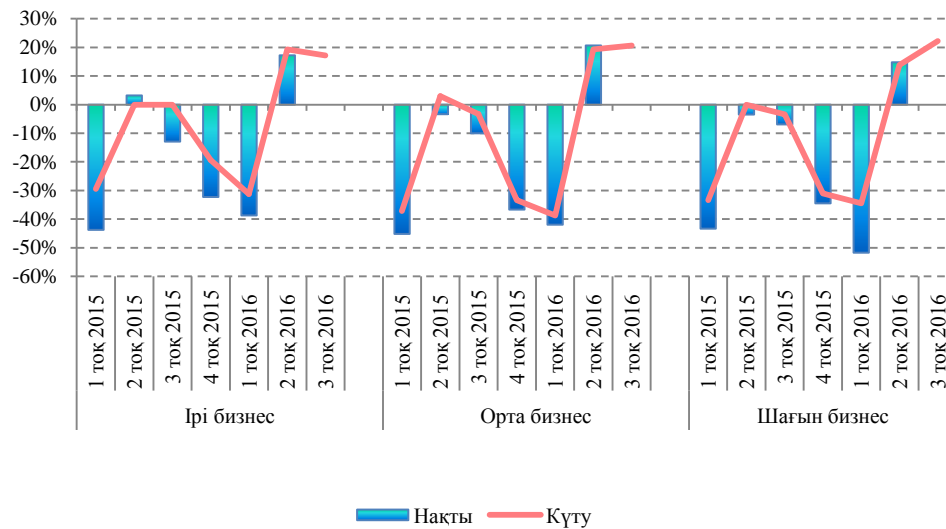
Сұрақ: 1. Төменде келтірілген факторлар кредиттерге арналған сұранысқа қалай әсер етті?

4-график. Кредиттеу мақсаттары бойынша сұраныстың өзгеру индекстері

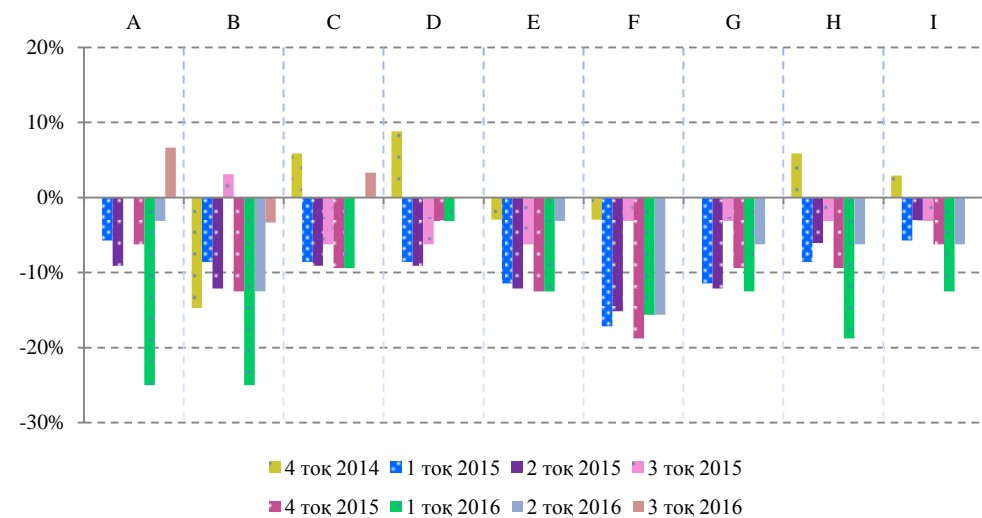

Сұрақтар: 1. Сіздің банктің заңды тұлғаларды өткен 3 айдағы кредиттеу мақсаттары бойынша кредиттеуге сұранысы қалай өзгерді?

5-график. Бизнес субъектілері үшін кредиттік ресурстарға сыйақы мөлшерлемесінің өзгеру индекстері

6-график. Кредиттеу талаптарының өзгеру индекстері

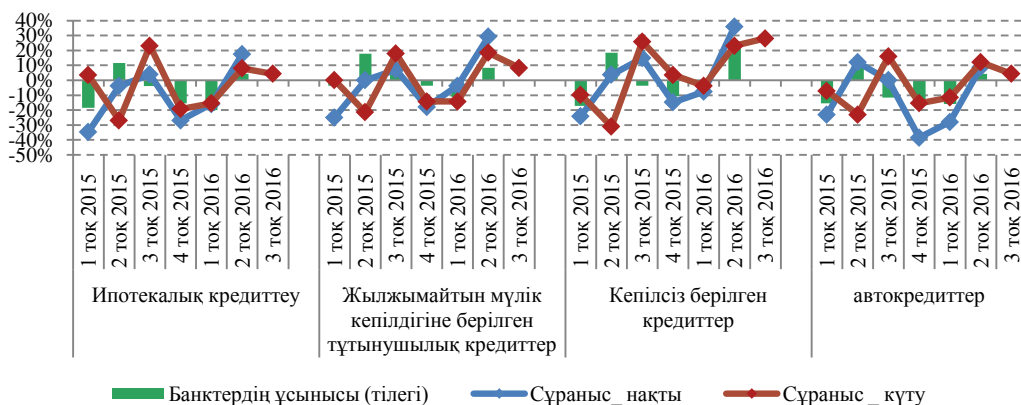
- Сұрақтар: 1. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері соңғы 3 айда қалай өзгерді?
2. Сіздің пікіріңізше, кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері келесі 3 айда қалай өзгереді?

- A - банктің стандартты кредиттер бойынша маржасы; B – банктің кредиттеудің неғұрлым тәуекелді түрлері бойынша маржасы; C - кредиттің/кредиттік желінің ең жоғары мөлшері; D - кредитті/кредиттік желіні өтеу мерзімі; E – кепілдік талаптар; F – қарыз алушының қаржылық жағдайына/кредиттік қабілеттілігіне қойылатын талаптар; G - ковенанттар; H – пайыздық мөлшерлемелерге байланысты емес комиссиялар; I – негізгі борыштың сомасы бойынша жеңілдік кезеңі.
Сұрақ: 1. Сіздің пікіріңізше, кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

II. Жеке тұлғаларды кредиттеу нарығы

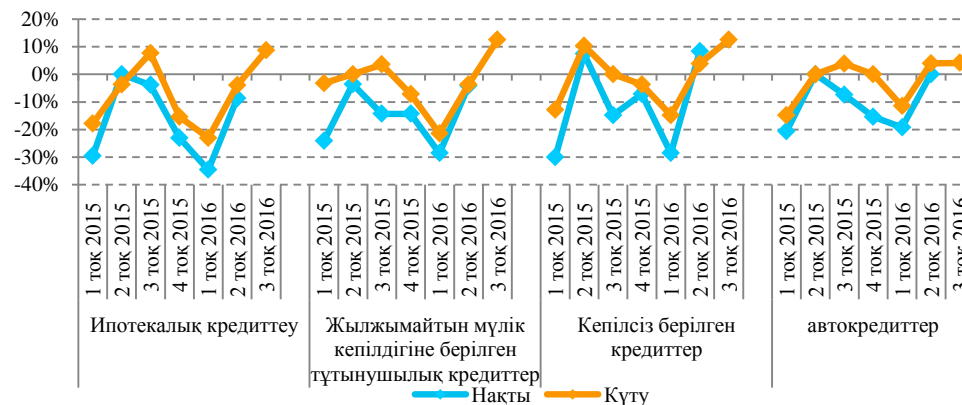
Банктер таратын ресурстар құнының төмендеуі, қарыз алушылардың тұтынушылық сенімділігі (9-график), маусымдық фактор, сондай-ақ кредиттер бойынша пайыздық мөлшерлемелердің төмендеуі (10-график) бөлшек кредиттеу нарығының жандануына әсер етті. 2-тоқсанда өткен кезеңнен айырмашылығы банктер бөлшек өнімге, әсіресе кепілсіз тұтынушылық қарыздарға сұраныстың оң өсуін атап өтеді (8-график), олар бойынша кредиттік саясаттың айтарлықтай жұмсарғаны байқалады (7-гарфик). Бұл пайыздық мөлшерлемелерді кейбір төмендетуде, комиссиялар мөлшерінің төмендеуінде және кредиттік лимиттің ұлғаюында көрінді. Ипотекалық кредиттерге сұраныстың өсуіне қарамастан осы нарықтағы белсенділік байқалмады. Ұзақмерзімді қорландыру көздерінің шектелуі банктерді қарыз алушыларға, әсіресе қарыз бойынша бастапқы жарнаға қатаң талаптарды сақтауға мәжбүрлейді.

8-график. Кредиттерге ұсыныс пен сұраныстың өзгеру индекстері

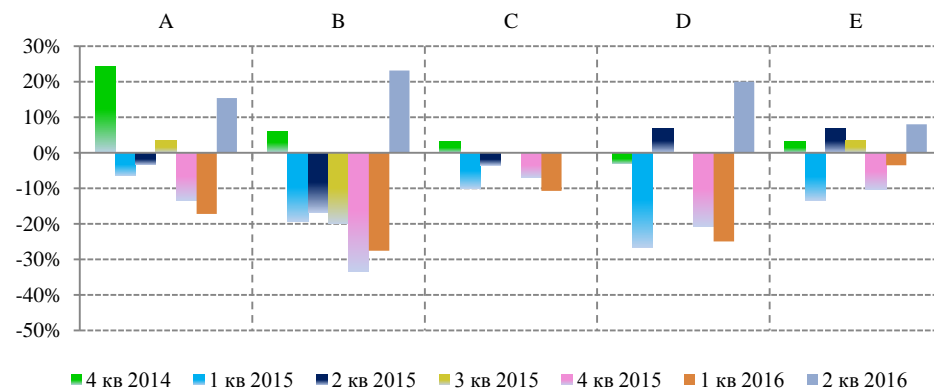
Сұрақтар: 1. Жеке тұлғалар тарапынан кредиттерге сұраныс соңғы 3 айда қалай өзгерді? 2. Сіздің банктің өткен 3 айда жеке тұлғаларға кредит беру ниетін қалай бағалайсыз? 3. Сіздің пікіріңіз бойынша, сіздің банктің кредиттеріне жеке тұлғалар тарапынан сұраныс келесі 3 айда қалай өзгереді?

7-график. Банктердің кредит саясатының өзгеру индекстері

Сұрақтар: 1. Сіздің кредиттеу субъектілері бойынша кредиттік саясатыңыз соңғы 3 айда өзгерді ме? 2. Сіздің пікіріңіз бойынша кредиттік саясат келесі 3 айда қалай өзгереді?

9-график. Факторлардың тұтынушылық кредиттер бойынша сұраныстың өзгеруіне ықпалы

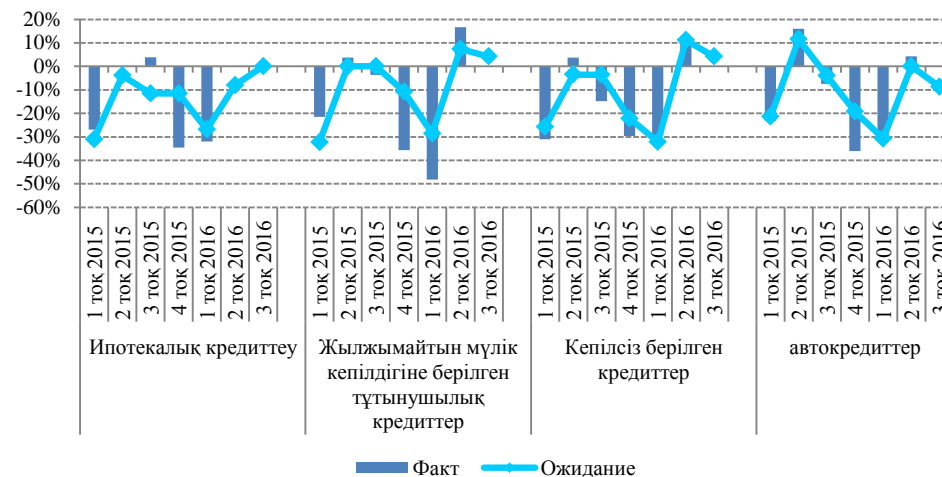
A- Ұзақ тұтынатын тауарлардың (жиһаз, автомобильдер және т.с.) тұтынушылық шығыстары; B- тұтынушылардың сенімділігі (борыштық ауыртпашылықты қабылдау); C- кредиттеу мерзімінің өзгеруі; D- пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруі; E- комиссиялардың өзгеруі.

Сұрақ: 1. Төменде келтірілген факторлар сіздің банктің сұранысының тұтынушылық кредиттеуге қатысты өзгерістеріне қалай әсер етті?

Тұтынушылық кредиттеу нарығын қыздыру аясында банк секторында «тәуекелге деген құштарлық» бұрынғы деңгейде қалып отыр: ірі және орта банктер анағұрлым тұрақты қарыз алушылармен, оның ішінде жалақы жобалары шеңберінде жұмыс істеуге артықшылық береді. Сондай-ақ сауалнама нәтижелері банктер қарыз алушылардың қаржылық жағдайының жақсаруына, төлемдер бойынша мерзімі өткен төлемдердің ұлғаюына, қарыздарды қамтамасыз ету сапасының нашарлауына және қарыздардың мерзімін ұзарту санының өсуіне байланысты тәуекелдердің өсуінің бәсеңдеуін күтетіндігін растайды (11-график).

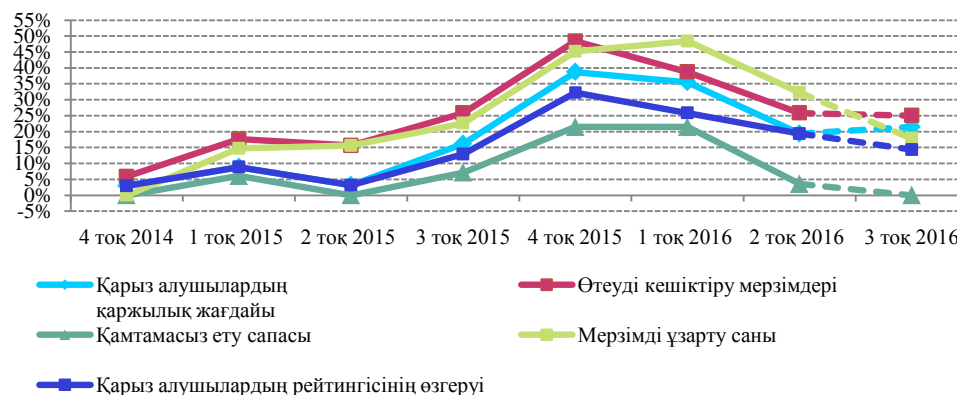
2016 жылғы 3-тоқсанда, банктердің пікірі бойынша, бөлшек сегментте сұраныс пен ұсыныс арасындағы, әсіресе тұтынушылық сегменттегі балансты қалпына келтіру жалғасатын болады. Банктер қысқамерзімді кезеңде қарыз алушылардың төлем қабілетінің өсуіне болжам жасайды, ал ұзақмерзімді кезеңде банктерде мұндай сенімді болу байқалмайды. Осыған байланысты банктер арасындағы бәсекелестіктің өсуі тұтынушылық кредиттеу бойынша талаптарды жеңілдетуге ықпал ететін болады, ал ипотекалық сегментте бәсекелестік деңгейі төмен деңгейде қалады. Осыған байланысты 19% банк сұраныстың жалғасуы тұтынушылық кредиттеу нарығында жалғасатын болады деп болжам жасайды және 75%-дан астам респондент өзгерістер күтпейді. Ипотекалық кредиттеуге қатысты болжамдар онша жақсы емес – сұратудың өсуін тек 4% банк күтуде, ешқандай да өзгерістерге болжам жасамаған респонденттердің үлесі 96%-ды құрады.

10-график. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеру индекстері

Сұрақ: 1. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері соңғы 3 айда қалай өзгерді? 2. Сіздің пікіріңіз бойынша кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері алдағы 3 айда қалай өзгереді?

11-график. Қарыз алушылардың орын алған тәуекелдерін өзгерту индексі

Сұрақ: 1. Сіздің ойыңызша орын алған қарыз алушылардың тәуекелдері соңғы 3 айда қалай өзгереді?

III. Тәуекелдер картасы

2016 жылғы 3-тоқсанда 88% банк несиелік портфелінің сапасы өзгеріссіз қалады деп, ал 9% банк нашарлайды деп және 3% банк несиелік портфелі жақсарады деп болжам жасап отыр (12-график).

2-тоқсандағы кредиттік тәуекелдің төмендеуіне қарамастан банктер үшін алдыңғы тоқсандағыдай негізгі тәуекел кредиттік тәуекел болып табылады (13-график). Кредиттік тәуекелдің маңыздылығын банктер проблемалы қарыздардың жеткілікті айтарлықтай деңгейімен байланыстырады. Дегенмен, кредиттік тәуекелді одан әрі қысқарту мақсатында банктер тәуекелдерді бағалау әдістемесін жетілдіреді және клиенттердің төлем қабілеттілігінің скорингтік жүйесі және мониторингі бойынша бағдарламалық қамтамасыз етуді түрлендіреді.

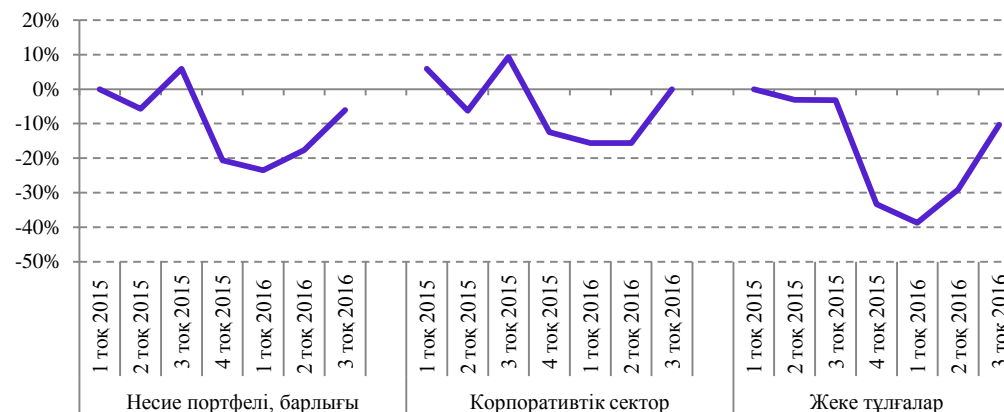
Теңге бағамының тұрақтылығы және қысқамерзімді теңгелік өтімділікпен жағдайды жақсарту валюта тәуекелінің және өтімділік тәуекелінің деңгейін төмендетуге ықпал етті (12-график).

Ипотекалық және корпоративтік сегменттерді қоспағанда, 2016 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша тұтынушылық кредиттер сегментінде кепіл мүлкін өндіріп алу және қарыз алушылардың борыштарын қайта құрылымдау бойынша операциялар санының кейбір өсуі байқалды (14-график).

Банктердің пікірі бойынша, банктер үшін өзекті мәселенің біреуі жинақталған кепіл мүлкін сату проблемасы болып отыр: көбіне қарыз алушылар өздерінің қаржылық жағдайының нашарлауы себепті қарыздар бойынша міндеттемелерінен бас тартады және олардың кепіл мүлкі банкке өтеді. Бұл ретте кепіл затты, әсіресе жылжымайтын мүлікті сату жылжымайтын мүлік нарығының төмен белсенділігі себебінен айтарлықтай қиын.

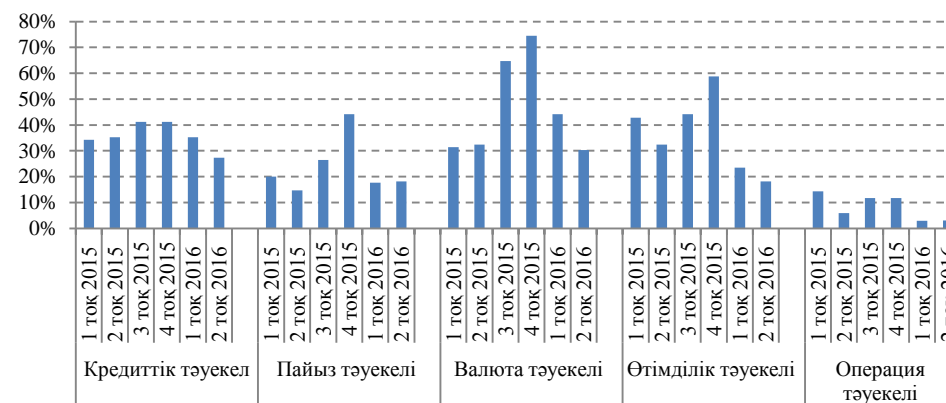
2-тоқсанда кредиттеу талаптарын жеңілдету кредит нарығының барлық сегменттері бойынша, әсіресе тұтынушылық кредиттеу сегментіндегі мақұлданған өтініштер санының ұлғаюына ықпал етті (15-график).

12-график. Банктердің несиелік портфелі сапасының өзгеруін күту

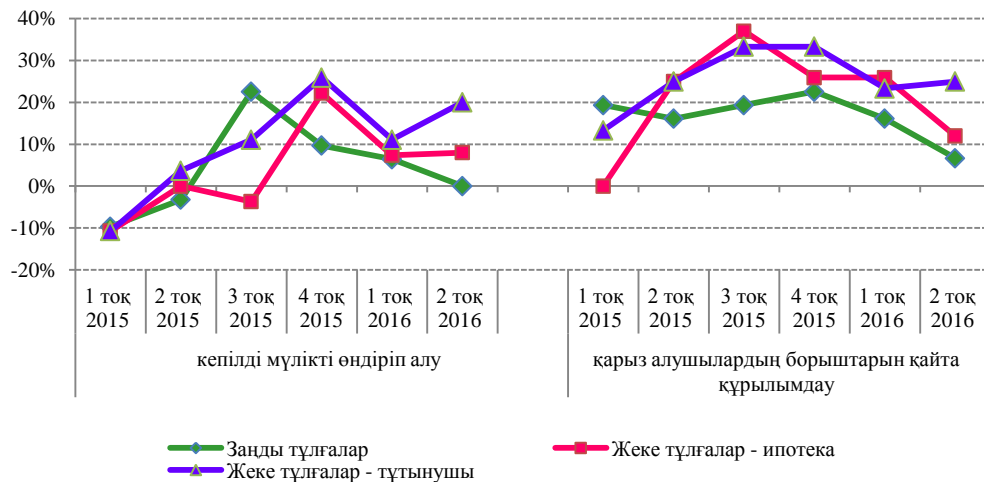
Сұрақ: 1. Сіздің банкіңіздің несиелік портфелінің сапасы соңғы 3 айда қалай өзгереді?

13-график. Банктердің тәуекелдерді қабылдауы

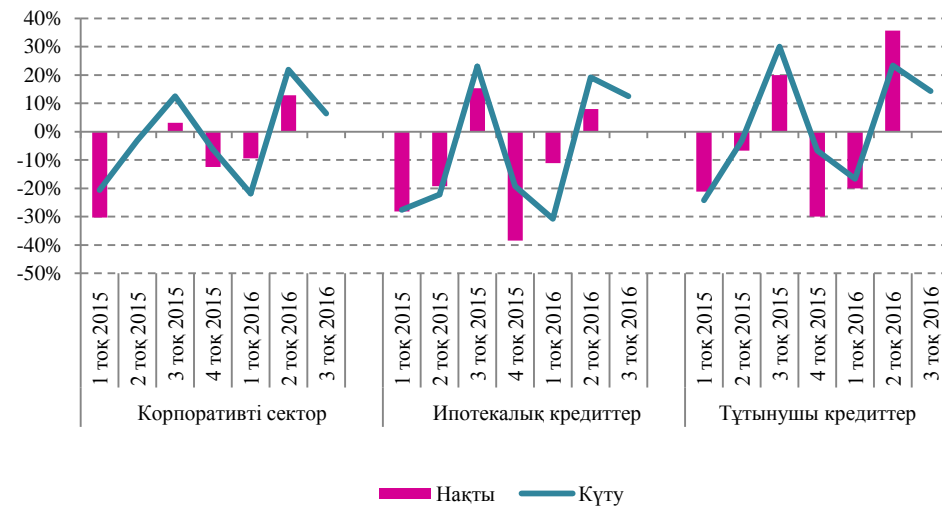
Сұрақ: 1. Активтер портфелінің қалыптасқан құрылымы негізінде сіздің қызметіңіз үшін тәуекелдер дәрежесінің өзгеруін бағалаңыз

14-график. Проблемалы кредиттер бойынша операциялар санының өзгеру индекстері

Сұрақ: 1. Проблемалы кредиттеу бойынша кепіл мүлкін өндіріп алу бойынша операциялар саны соңғы 3 айда қалай өзгерді? 2. Қарыз алушылардың борыштарын қайта құрылымдау бойынша операциялардың саны соңғы 3 айда қалай өзгерді?

15-график. Қарыз алушылардың мақұлданған кредиттік өтініштері санының өзгеру индекстері

Сұрақ: 1. Қарыз алушылардың мақұлданған кредиттік өтініштерінің саны соңғы 3 айда қалай өзгерді? 2. Сіздің пікіріңізше, мақұлданатын кредиттік өтініштердің саны алдағы 3 айда қалай өзгереді?